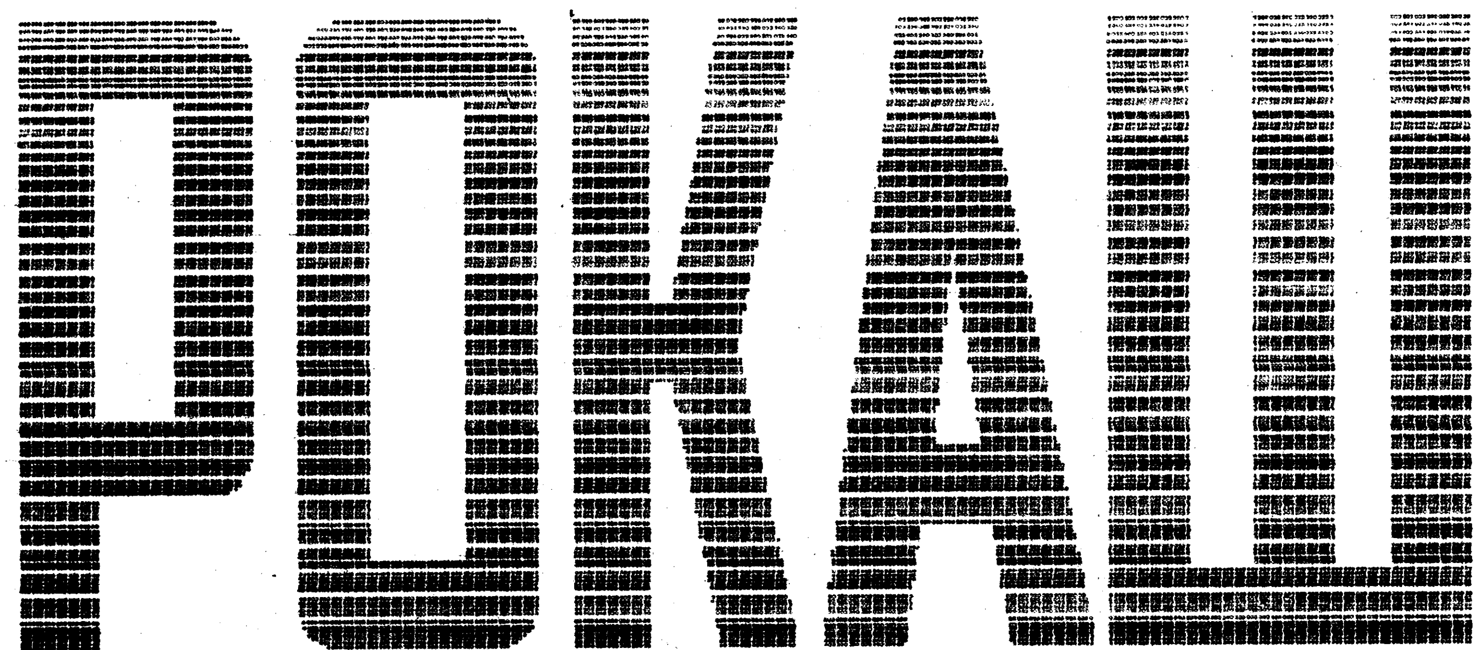
" Жыве Беларусь !"

"...Біце у сэрцы іх,біце мячамі,
Не давайце чужынцамі быць... "
Максім Багдановіч

N 8 Газета Прыазерскай гарадской рады Т Б М імя Францішка Скарыны жнівень 1991 г.
(Джэзказганскай вобл. Каз.С С Р).

ШАНОУНЫЯ СЯБРЫ !

Роуна год назад, у жніуні 1990 г. выйшау першы нумар беларускай незалежнай газеты у Казахстане "Рокаш".
За гэты час свет пабачылі 7 нумароу газеты і адзін спецвыпуск, прысвечаны 73 угодкам БНР.
Тры разы павялічвауся наклад газеты.
Газета распаусюджваецца бясплатна. Зараз яе атрымоуваюць у шмат якіх мейсцах Беларусі, у Казахстане, Літве,Эстоніі і у Расіі ад Ленінграда да Тынды і Хабарауска. Газета паступае у Беларускую дзяржауную бібліятэку імя Леніна, у Ленінградскую публічную бібліятэку імя Салтыкова-Шчадрына, у Лонданскую бібліятэку імя Францішка Скарыны.
Расшыраецца кола аутарау. Раз-пораз з'яуляюцца матэр'ялы з Беларусі, Масквы, Алма-Аты.
Тэхнічныя магчымасці не дазваляюць разгарнуцца шырэй, арганізаваць падпіску ці пусціць газету у продаж. Тым не менш газета дасылаецца усім хто звярнууся да нас. Рэдакцыя стараецца вытрымаць вострa-нацыянальную накіраваннасць. Наколькі нам гэта удалося мяркуйце самі. Нумарам 8 "Рокаш" уступае у другі год выдання.

Рэдакцыя.

Н А Ц Ы Я - В Ы Ш Э Й З А У С Е .

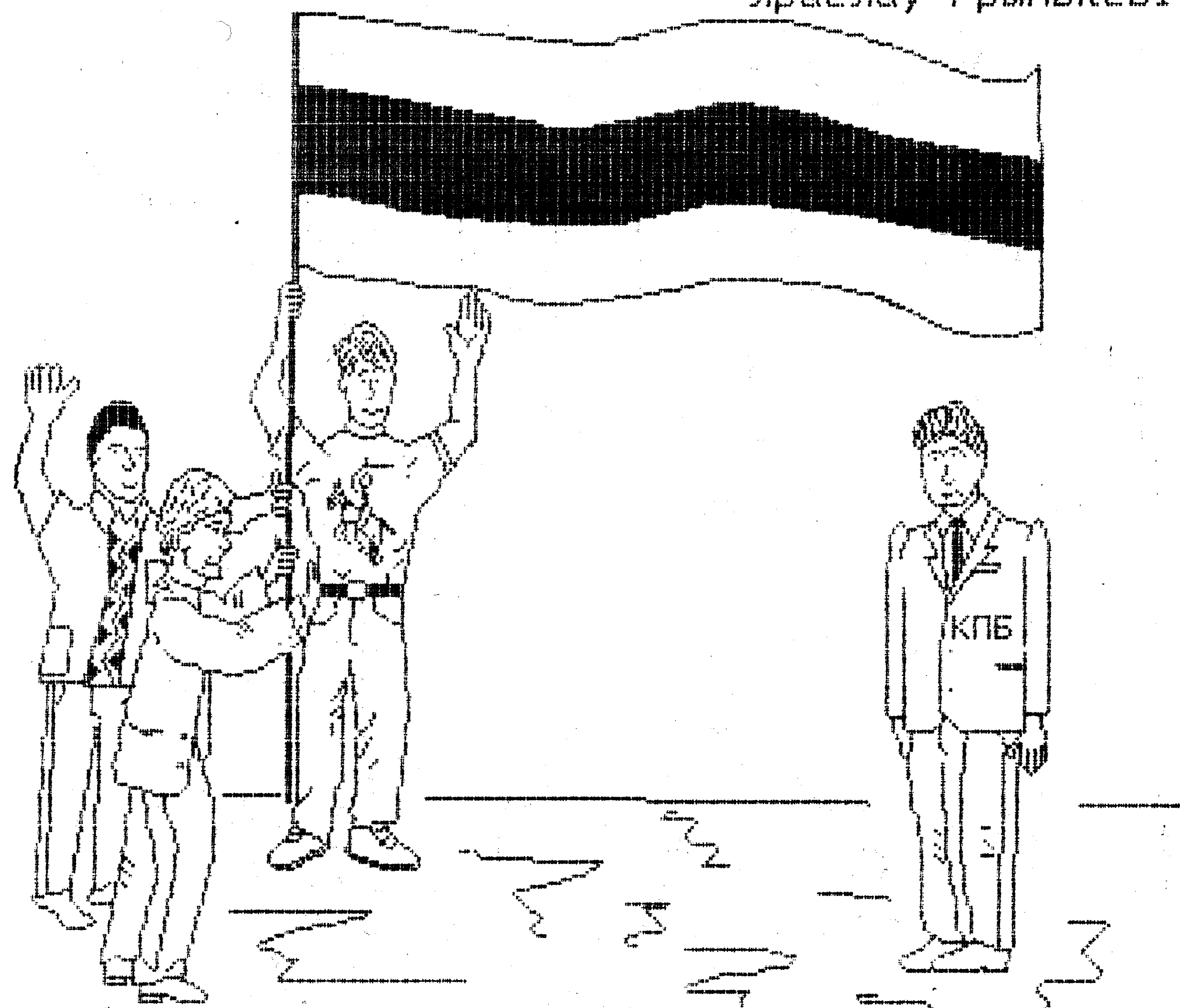
Нацыя, зыходзячы з марксізму-ленінізму, гэта гурт людзей, якія маюць агульную мову, тэрыторыю, культуру, эканоміку. Могуць мець мейсца і не усе гэтыя прызнакі.Згодна з Далем прыналежнасць да якой-небудзь нацыі вызначаецца тым, на якой мове чалавек думае.Зыходзячы і з марксізма і з Даля мова-галоуны прызнак нацыі. Не мейсца жыхарства,не запіс у пашпарце, не веравызванне, не колер вачэй, скуры ці валасоу, а мова і мова думкі перш за усе.
Таму прыналежнасць да нацыі беларусау вызначаецца валоданнем мовай і у думках і наяву. Прыналежнасць да беларускай нацыі вызначаецца яшчэ і самаадрачэннем. Быць беларусам для многіх-гэта значыць быць прадстаунікам нейкай не паунацэннай, штучнаутворанай, маладой нацыі. Сапрауды, каму патрэбна нейкая нацыя балотных беларусау, калі ёсць вялікія нацыі рускіх і палякау. Сапрауды каму? А патрэбна гэта адной са старэйшых і не толькі славянскіх, а нават еурапейскіх нацый, патрэбна гэта усе той жа нацыі бялрусау. Гаворачы пра беларускую нацыю, давялося ужыць словы і "маладая" і "найстарэйшая". Што бліжэй да прауды? Безумоуна другое.
Разгледзім зыходныя карані беларускай нацыі. Іх шмат. Гэта: славянскія плямены крывічау і дрыговічау. Гэта угра-фінскі і балцкі субстант, на які асядалі гэтыя плямены. Вядома,што крывічы аселі на на угра-фінскі (пскоускія) і балцкі (латышскі)субстант,а дрыговічы на балцкі (літоускі). А на стыку гэтых плямен на паудневым захадзе крывіцкай зямлі і пауночным усходзе дрыговіцкай утварылася адна з першых нацый у Еуропе - нацыя "палачане".
Яшчэ не было французау-галы і франкі жылі аддзельна, яшчэ германскія плямены блукалі паасобку, і герцаг нармандскі яшчэ не высадзіуся у Англіі і не гучала слова "Русь" каля Кіева, і не адрознівалі палян кіеускіх ад палян кракаускіх, а ужо на прасторах ад сучаснага Полацка (горада крывічоу) і да сучаснага Менска (горада дрыговічау) утварылася адна з першых у пасляантычнай Еуропе нацыя- нацыя палачан. Гэтае слова не прыдумана аутарам,гэтае слова узята мною са школьнай мапы для 8-га класа. Гэтае слова разумным аутарам мапы пастаулена адзельна,пастаулена паміж словамі"крывічы", "дрыговічы" і "радзімічы". Хоць ніколі не было такога славянскага племені "палачане". Гэтае слова з'явілася на 400-500 гадоу раней, чым слова "Русь". Дарэчы слова "Русь" з'явілася пры князі Ігары Старым. Яно прыйшло разам са славянскім племем такой назвы з берагоу балтыйскага мора, якое у поуным складзе паступіла на службу у дружыну да Ігара і прынясло свае імя "Русь" спачатку дружыне, а пасля і усей зямлі - яшчэ не краіне, не нацыі. За 400-500 гадоу была нацыя "палачане"-нацыя, заснаваная на сумесі крывіцка-балтска-латышскай і дрыговіцка-балтска-літоускай. Гэтую нацыю прызнавалі сучаснікі не аспрэчвалі нашчадкі і толькі гадоу праз тысячу пасля утварэння гэтай нацыі, нацыі маладыя і нахабныя "маскоуцы","палякі" і "германцы" кінуліся яе дзяубці і грызці, скарыстаушыся шматлікасцю сваей і перш за усе тым, што палачане некалькі адарваліся і ад крывічоу і ад дрыговічау і прыпазніліся з іх аб'яднаннем. Плачанам не удалося да утварэння Кіеускай дзяржавы аб'яднаць усіх крывічоу і дрыговічау вакол Полацка. Толькі на другім вітку гісторыі пайшло збліжэнне крывіцкай Смаленшчыны з Полацкам.
Няудача Полацка у аб'яднанні крывіцкіх і дрыговіцкіх зямель (галоуным чынам з-за жорсткага супроцьдзеяння з боку Кіева) дала магчымасць узнікнуць яшчэ аднаму нацыянальнаму аб'яднанню нашых прашчурау, якое утварылася у выніку зліцця пауночна-заходняй супольнасці дрыговічау з асіміляванай тымі ж дрыговічамі літвой. Тое што запанавала назва "літва"-з'ява звычайная. Шмат было крывічоу, а Полацк-адзін: запанавала назва "палачане", шмат было палян, а "русь"-адна:запанавала назва "русь", дрыговічау таксама было шмат, а літва-адна, таму дрыговічау асімілілявaушых літву і назвалі "літвой".
Такім чынам на пачатак 10-га стагоддзя існавалі два нацыянальныя аб'яднанні нашых прашчурау: палачане і літва. Гэта былі ужо дзве паунапрауныя нацыі і разам з тым дзве састауныя часткі аднаго народа, і няудача палачан у аб'яднанні усіх крывіцкіх і дрыговіцкіх зямель з'явілася перадумовай для поспеху такога аб'яднання з боку літвы. Такім чынам, беларуская нацыя-гэта не нешта штучнае, прыдуманае учора, а беларусы-не "сапсаваныя рускія". Беларуская нацыя-нацыя з 1500-гадовай традыцыяй.
Стагоддзямі замоучваліся гэтыя пытанні, стагоддзямі нас рвалі на кускі, адрывалі ад жывога цела беларускай нацыі то Смаленшчыну і Браншчыну, то Віленшчыну, то Беласточчыну. Беларусау давялі да такой ступені, што развілі у іх пачуцце антыбеларускасці, нацыянальнага нігілізму, адмаулення усяго свайго, прагу знішчэння уласнай мовы,культуры, уласнага народа.
На хвалі перабудовы паусталі лепшыя людзі Беларусі за сваю нацыю, мову, народ. Паусталі і павялі жорсткую барацьбу супроць усяго антынацыянальнага, антыбеларускага. І няма нічога дзіунага, што не адразу знайшлі яны паразуменне з уласным народам, ды знайшлі. Стагоддзі расейска-польскага прыгнету змаглі адвучыць беларуса ад роднай мовы, змаглі атруціць яго самапрыніжэннем, абыякавасцю, ды усе ж дабіць не змаглі. І загучалі вечныя словы "Жыве Беларусь". І людзі, якія не могуць звязаць і некалькі словау на роднай мове прагаласавалі усе ж такі за яе дзяржаунасць, людзі, якія не умелі крока ступіць без "старэйшага брата" прагаласавалі за дзяржауны суверэнітэт. Гэтыя ж людзі прагаласуюць і нікуды не дзенуцца за канстытуцыю суверэннай Беларусі, за нацыянальную сімволіку. Крок за крокам нацыя ідзе да адраджэння. Але на кожным кроку яна сутыкаецца з жортскім супроцьстаяннем розных палітычных сіл, для якіх уласныя амбіцыі і прынцыпы-самае галоунае. Колькі б захадау не рабілі БНФ, БСДГ, НДПБ у напрамку адраджэння нацыі - столькі ж супроцьдзеяння ажыццяуляе КПБ супраць гэтага адраджэння (дакладней не КПБ, а вярхушка партыі, бо радавыя камуністы у большасці сваей на баку БНФ, а не ЦК КПБ). Таму і не дзіуна што нават і лідэры БНФ крыху адсунулі убок надзенныя інтарэсы нацыі, а сталі на шлях жорсткага антыкамунізму, не зважаючы на тое, што вялікая частка сябрoу БНФ-камуністы.
Ідзе вялікае супроцьстаянне БНФ і КПБ, замаруджваюцца натуральныя эвалюцыйныя працэсы і прагрэсіуныя змены. Ідзе барацьба крайне левых і крайне правых ідэй, а дзе ж славутая беларуская памяркоу-

насць? Нацыянальная сімволіка? Ні у якім разе,хоць і разумеем,што трэба.З прэзідэнтам наадварот.Давай прэзідэнта і усе, хоць з калена выламі, і гэта у краіне, дзе апошнія 400 гадоу кіравала рада і канцлер, а вялікія князі прайходзілі стажыроуку перад тым,як сесці на польскі пасад. Уявлі б канцлера і усе прыйшлі б да згоды. Дык не ж, трасцы, прэзідэнт і усе,і ні крока убок. I так па усіх пытаннях. Пры гэтым у запале узаемнай непрыязні ніхто не звяртае увагі на тое, што народ Беларусі знайходзіцца на грані этнічнай смерці. Каб вярнуць беларуса да беларускасці зараз трэба штодзенная і фанатычная праца усіх свядомых людзей. Трэба усімі сродкамі абуджаць нацыянальную традыцыю, гістарычную памяць. I трэба гэта перш за усе рабіць самай шматлікай і арганізаванай сіле- КПБ. Трэба, а што маем? Змагаючыся супроць БНФ КПБ змагаецца перш за усе супроць усяго нацыянальнага, таму, што БНФ падтрымлівае нацыянальнае. Мы ведаем, што яшчэ Яфрэм Сакалоу давау прачуханца сваім памагатым за тое, што яны прагапілі нацыянальную сімволіку і не паднялі гэтае пытанне раней за БНФ, ну але,калі спазніліся, то зараз будуць стаяць насмерць супроць гэтай сімволікі, абы не саступіць БНФ. Каму ад гэтага карысць? Нікому. Каму шкода? Беларускаму этнасу.

Дык мо хопіць змагацца? Мо час прыпомніць, што усе мы-беларусы, і паставіць інтарэсы нацыі на першае мейсца. У нашых руках лес Бацькаушчыны. Мо нам, і камуністам, і іншым адкінуць усе другаснае, а узяцца за адраджэнне незалежнай дзяржавы беларускага этнаса.

Сення ні КПБ, ні якая іншая партыя не можа адыйсці убок ад праблем нацыянальнага адраджэння. А калі якая-небудзь партыя усе ж такі адыдзе, то гэта будзе ужо не беларуская партыя, а зграя юдау.

Яраслау Грынькевіч.

ДА УСІХ БЕЛАРУСАУ.

Беларусы! Далоу нашы сваркі і спрэчкі,
Што вядом мы зацята каторы ужо год,
Дык адкінем жа іх у глухую пустэчу,
Нас чакае дауно наш гаротны народ.

Наш чакае усіх ен і левых і правых,
Нашы сіла і смеласць патрэбны яму,
Час настау начынаюцца слауныя справы,
Дык пацiснем жа рукі адзін аднаму.

Так спрадвеку дыло покуль мы ваявалі
I да смерці адзін ды другога таўклі,
Нам ахотна з-за межау,з-за усіх памагалі
I на нашых магілах гарэлку пілі.

Так было, што за Польшч мы ішлі грамадою,
I на Польшч мы з Масквою таксама ішлі,
I плацілі за гэта, каб толькі ж сабою,
Мы плацілі і лесам і воляй Зямлі.

Мы чужынцам служылі, за іх ваявалі,
I мы ж бралі Берлін у сталевых шыхтах.
Нас у лагеры гналі і Гітлер і Сталін,
Нашы косці бялеюць пры многіх шляхах.

Беларусі сыны, ці ж вам мала навукі,
Ці жадаеце зноуку вы усе паутарыць,
Зноу на брата падымуцца братнія рукі,
I Зямля зыркім полымем зноуку згарыць.

Дык мо хопіць дзяліць камуніст ці католік?
Кліча усіх вас Пагоня пад сцягі свае,
Кліча маці Айчына знямеушы ад болю,
Кліча усіх вас падняцца за раны яе.

I да д'ябла няхай тыя спрэчкі і сваркі,
Беларус уставай за надзею надзей,
I хай бачаць сусветныя усе недаверкі,
Што краіна твая - край свабодных людзей.

Станіслау Суднік

ЯК ПЕРАХОДЗЯЦЬ НА РОДНУЮ МОВУ .

У верасні споуніцца год, як пачау дзейнічаць Закон "Аб мовах у Беларускай ССР". Такі самы Закон ужо адзначыу гадавіну у Казахстане. Цікава параунаць, як ідзе яго выкананне у братняй суверэннай дзяржаве. Возмем для прыкладу Джэзказганскую вобласць Каз. ССР і Гродзенскую вобласць БССР.

З першых вынікау, назіранняу і уражанняу можна зрабіць галоуную выснову-пасля першых імкненняу высакародных пачуццяу нельга расчаравацца, а трэба штодня працаваць над рэалізацыяй Закона у жыцце.

Як і беларуская мова, казахская мова у апошнія дзесяцігоддзі практычна пярастала быць поунапраунай мовай на тэрыторыі рэспублікі, паустала рэальная пагроза яе дэградацыі і знікнення.

Зараз з 50 сацыяльных функцый, якія неабходны любой мове для нармальнай жыццядзейнасці, казахскай мовай рэалізуецца на практыцы толькі каля 10.

Адразу пасля прыняцця Закона быу распрацаваны план па забяспячэнню яго выканання. У склад рабочай групы увайшлі, апрача працаунікоу Саветау і кіраунікоу прадпрыемствау, людзі інтэлектуальнай працы розных нацыянальнасцяу. Распрацавана абласная праграма па развіццю казахскай мовы і іншых мовау на перыяд да 2000 года. Адказнасць за паэтапную рэалізачыю мерапрыемствау будуць несці першыя кіраунікі выканкамау Саветау, прадпрыемствау, арганізацый і устаноу.

Як вядома, у Гродзенскай вобласці выпрацавана абласная праграма "Родная мова".

Што зроблена за год?

У народнай адукацыі:

- у параунанні з мінулым годам у Дж.вобл.павялічылася колькасць школ на 8 адзінак (з іх 6 казахскамоуныя). На Гродзеншчыне за год беларускамоунымі сталі 44 рускамоуныя школы.

- у 10 школах з рускай мовай научання адкрыты 35 казахскамоуных класау з ахопам больш за 700 вучняу. На Гродзеншчыне адкрыта 195 класау з ахопам каля 4000 вучняу (з гэтага году мяркуецца колькасць класау давесці да 350).

- з 278 дашкольных устаноу 79 з казахскай мовай выхавання (28 працэнтау), што на 29 больш чым летась. На Гродзеншчыне з 588 дашкольных устаноу 339 беларускія (амаль 60 працэнтау).

- ва усіх ПТВ уведзена вывучэння казахскай мовы. У Джэзказганскім педагагічным інстытуце адкрыта новая спецыяльнасць "Казахская мова і літаратура для рускіх школ", утворана кафедра казахскай мовы і літаратуры. На Гродзеншчыне пра ПТВ аналагічнага не скажаш, а вось у абласным універсітэце пэуныя захады зроблены. Адкрыуся факультэт беларускай філалогіі і культуры. На усіх факультэтах чытаюцца курсы беларускай гісторыі, культуры. На беларускаю мову пераводзіцца выкладанне шэрагу прадметау.

У сферы ужытку:

- з 7 раенау вобласці у двух (Улытаускім і Актагайскім)- справаводства вядзецца на казахскай мове, а у Джэздзінскім і Жанаркінскім - на двух мовах. З 87 сельскіх і пасялковых саветау у 44 справаводства пераведзена на казахскую мову і мову карэннага насельніцтва.

- пастановы і рашэнні аблсавета і аблвыканкама рассылаюцца на мейсцы на дзвюх мовах.

- ва усіх гаррайвыканкамах разглядаюцца заявы, скаргі і даюцца адказы на мове звароту.

- паусюль арганізавана інфарацыйная забеспячэнне і даведкі на казахскай і рускай мовах.

- прыем паштова-тэлеграфнай карэспандэнцыі і пасылак забяспечваецца па жаданню на дзвюх мовах.

- двухмоуе уведзена у службу "09", прадпрыемствы аутатранспарту, авіяэскадрыллі, у сферы бытавой абслугі. Заслугоуваюць ухвалы і падтрымкі прадпрыемствы, якія за свой рахунак трымаюць перакладчыкау.

- у самім Джэзказгане і у асобных гарадах грамадска-палітычныя мерапрыемствы праводзяцца з сінхронным перакладам на дзве мовы.

На Гродзеншчыне сфера ужытку беларускай мовы, не гледзячы на такія-сякія зрухі, значна меншая.

У Джэзказганскай вобласці прымаюцца меры па аднауленню гістарычных назвау населеных пунктау, плошчау, вуліц. На Гродзеншчыне пра такое сказаць нельга.

Пашырэнню сферы ужытку мовы спрыяюць установы культуры. Вялікую папулярнасць у Джэзказганскай вобласці маюць традыцыйныя фестывалі "Баканур даусы" ("Голас Байканура"), "Улытау уні" ("Спевы Улытау"). Яны выліваюцца у масавыя святы народа, спрыяюць росту талентау, адраджэнню фальклернага мастацтва, маюць вялікую выхаваучую сілу. У вобласці дзейнічаюць нямецкі, карэйскі, татарскі нацыянальна-культурныя цэнтры, якія сваей асноунай задачай ставяць адраджэнне мовы, культуры і гісторыі свайго народа. У вобласці арганізоуцца і праводзяцца выставы вырабау народных промыслау, прычым аказваецца падтрымка малым прадпрыемствам, каапературам, асобным людзям, якія вырабляюць гэтыя вырабы. А што ж на Гродзеншчыне? З пэунай доляй пазыкі можна сказаць, што гэта робіцца і у нас. Але хочацца значна больш.

Як у Казахстане, так і на Беларусі ецсь праблемы. Яны аднолькавыя: падручнікі, дапаможнікі, пішучыя машынкі, папера і г.д.

I апошняе. У мінулым першы сакратар ЦК КПК Колбін, рускі па-нацыянальнасці, вывучыу казахскую мову за 3 месяцы! А на Беларусі?

Ігар Супаненка

Новыя імены у "РОКАШЫ"

Віктар Сіучык

ГІБРЫДНЫ "СУВЕРЭНІТЭТ" І ЯГО ФАТАЛЬНЫЯ НАСТУПСТВЫ ДЛЯ БЕЛАРУСІ

Многія палітыкі і публіцысты забыліся пра тое, як на працягу дзесяцігоддзяу назва СССР спалучалася з прапагандысцкім клішэ "федэрацыя новага тыпу". З энтузіязмам і настойлівасцю вартымі іншага прымянення нас клічуць зараз аб'яднацца у" абноуленую " федэрацыю (гістарычную пераймальнасць варт бы сфармуляваць у больш поунай назве: "абноуленая федэрацыя новага тыпу") Пры гэтым супрацiунікі федэратыунай пабудовы заяуляюць, што іх крытыка дарэмная, што яны яшчэ у "абнауленцы" не жылі, а таму не паспрабаваушы новы шлях не сумнявайся у добрых намерах лоцманау будучай дзяржавы. Як тут не прыпомніць два выказванні: " Добрымі намерамі выбрукаваны шлях у пекла " і " не ведаючы броду не лезь у воду ".

Сапрауды, мы набылі вялікі вопыт у разуменні і распрацоуцы механізмау функцыянавання старой " федэрацыі новага тыпу ", затрацiушы на разбуральнае" стварэнне ", на трагічны для большасці народау эксперымент больш 70 гадоу. Наш дослед унікальны, паколькі не зводзіцца да класічных імперска-каланіяльных форм. Абяцае быць унікальным і новы эксперымент па абнауленню федэратыунай пабудовы, паколькі ставіцца задача сумясціць суверэнітэт рэспублік і звыш суверэнітэт Цэнтра.

Парад суверэнітэтау адпаведна гэтаму замяняецца гібрыдам суверэнітэту. Ізноу каторы ужо раз, адкідваецца тое, што выпрацавана сусветнай гісторыяй: саюз дзяржау. Ізноу спадзяюцца на спецыфіку, на іншы гістарычны шлях.Ізноу вынайходзяць "вела... суверэнітэт", цяжкасць руху на якім відавочна ужо на стадыі "тэхнічнага праекта".

Варта было б унесці адназначнасць.

Колькі адводзіцца гадоу, і хто нясе адказнасць? Наконт адказнасці ясна: народ на рэферэндуме павінен узваліць яе на свае плечы. Горш з тэрмінам, паколькі маюцца гістарычныя падставы меркаваць, што не кожнаму народу адпушчаны наступныя 50-70 гадоу "абнауленнай федэрацыі". Беларускі этнас пасля 70-гадовага эксперыменту з "федэрацыяй новага тыпу" пераступіу гранічную рысу,характэрную для складаных сістэм,калі звышпрыгнечаны узнауленчыя сілы,закладзеныя у сістэме для яе захавання і развіцця. У гэтым выпадку разбурэнне і пагібель сістэмы можа стаць непазбежнай. Так высечаны да адпаведнай ступені лес знікае незалежна ад пазнейшай у ім дзейнасці дрывасека і лесаудладкавальнікау, таму што адбываюцца незваротныя пераутварэнні складанай экасістэмы: лес- глеба- вада і г.д. Яшчэ больш тонкай з'яуляецца раунавага, дазваляючая існаваць народу. І у гэтым выпадку разбурэнні могуць быць гэткімі ж фатальнымі і незваротнымі.

Унітарны характар СССР зараз нікім не аспрэчваецца. Была дасягнута звышцэнтралізацыя кірауніцтва з Масквы важнейшымі сферамі жыцця: палітыкай эканомікай, абаронай, дыпламатыяй, адукацыяй, культурай і г. д. У выніку узурпацыі улады Цэнтрам беларускі народ, як сведчыць гісторыя і бліжняя да нас сучаснасць аказаусяя пазбауленым магчымасці не толькі абараняць нацыянальныя інтарэсы у пералічаных вышэй абласцях: ад палітыкі да культуры, але і у самой пастаноуцы і абмеркаванні жыццева важных праблем.Дысягнуты прымат агульнадзяржаунага над нацыянальным і агульначалавечым дазваляу дзяржаве дзеля агульнасаюзных мэтау "ігнараваць інтарэсы і гвалтаваць волю як аддзельнай асобы і сацыяльнай групы, так і цэлых народау".

Духоуны крызіс, у якім у выніку больш чым 200-гадовай польска-расейскай экспансіі апынууся беларускі народ, знайшоу свае завяршэнне у СССР татальнай дэнацыяналізацыяй беларусау. Гэта не магло у сваю чаргу не прывесці да узмацнення безабароннасці беларускага этнаса у рамках федэрацыіи новага тыпу (як раней называуся СССР) ва умовах дыктата Цэнтра.

Да чаго гэта прывяло Беларусь? Разгледзім найбольш трагічныя дасягненні апошніх 70-гадоу.

1. Народ, мова, культура.

На працягу 20-га стагоддзя назіраецца узрастанне колькасці насельніцтва (амаль удвая) усіх суседніх з беларусамі народау: рускіх, палякау, украінцау і г. д. Натуральны прырост у Беларусі быу не ніжэй (нават вышэй), чым у суседзяу. Нашы суседзі таксама удзельнічалі у двух сусветных войнах і падпалі пад сталінскі тэрор і генацыд. У Расійскай імперыі у пачатку сагоддзя беларусы (вызначаныя па моунаму прынцыпу) складалі 8-10 міліенау чалавек. Пад канец стагоддзя у БССР нас стала, згодна з апошнім перапісам 8 млн чалавек.

Адпаведна, да характэрнага у суседніх народау падвaення насельніцтва не хапае 8-12 млн чалавек. Гэта самая страшная плата беларускага народа за бязпраунае "федэратыунае" становішча БССР у 20-стагоддзі у складзе Саюза. Нават у Расійскай імперыі развіцце беларускага этнасу прайходзіла у адпаведнасці з эвалюцыяй, у рамках натуральных працэсау, вядучых, як сведчыць статыстыка і гісторыя да ягонага росту, умацаванню, культурнага і нацыянальнага пад'ему. Пытанне пра выраджэнне і пагібель 10 мільеннага народу (іменна столькі людзей карысталіся беларускай мовай у пачатку 20 стагоддзя) было не прадказуема і магло прысніцца толькі у Вжахлівым сне. За 80 год сон пертварыуся у яву. Толькі неверагодная катастрофа магла бы згубіць народ і нацыянальную культуру, даказаушыя сваю жыццевую устойлівасць, тэндэнцыю самаразвіцця на працягу больш, чым 700-гадовай гісторыі. Аднак заміж росту (да 20 млн.) і развіцця (тэндэнцыя усяго 19-га і пачатку 20-га стагоддзя) мы апынуліся на парозе 21-га ст. ля апошняй рысы: быць ці не быць беларускаму народу.

Сфера ужывання беларускай мовы і прастора беларускай культуры у 20-м стагоддзі скарацілася у 10 разоу: з 10 млн. у Расійскай імперыі да 1 млн у 1990 годзе. Калі пільнавацца вызначэння нацыянальнасці, зыходзячы з мовы (адпаведна Далю) то відавочна глыбіня нашай духоунай і нацыянальнай катастрофы, наступствам якой стане поуная асіміляцыя і знікненне беларускага народа у абноуленай федэрацыі у пачатку 21 стагоддзя.

2. ТЭРЫТОРЫЯ

Пачынаючы з Брэсцкага міра, усе абмеркаванні і рашэнні пытанняу аб межах СССР з Германіяй, Польшчу і Літвой прайходзілі не толькі без уліку беларускіх інтарэсау, але і без удзелу на перамовах прадстаунікоу Беларусі. Тэрытарыяльныя прэтэнзіі Польшчы і Літвы на Беларускія землі не атрымалі патрэбнага адпору. Ды і Расія адхапіла ладны кавалак. У выніку у 1920 годзе да Расіі адходзяць Смаленшчына і Браншчына, у 1940 годзе СССР перадае Вільню і Віленскі край Літве, а пасля другой сусветнай вайны - Беластокскае ваяводства Польшчы. Вядома, што Вільня і край больш чым 700 гадоу заселены славянскім племем крывічы (продкі беларусау). Яшчэ у 14 стагоддзі Вігонт Марбурскі у нямецкай хроніцы успамінае рускі горад Вільню, а Уладзімір Манамах трапіушы на Смаленшчыну для арганізацыі барацьбы супраць Усяслава Чарадзея ужо у той час заувважыу што смаляне гавораць у многіх словах заміж "в"-"у": "улез у ваду", "увайшоу у лес" і г.д. На пачатак 20 стагоддзя у Віленскім краі жыло 65 працэнтау славян (57пр.беларусау + 8пр.палякау) і 17пр.літоуцау (галоуным чынам у паветах, прымыкаючых да Жмудзі). На большай жа частцы тэрыторыі края і у горадзе Вільні літоускае насельніцтва не дасягала і 1 працэнта.

Створаны талентм і векавечнай працай, выпеставаны клопатамі, любоую і воляй дзесяткау пакаленняу нашых прашчурау горад Вільня займау у гісторыі і культуры славянскага свету адно з відных мейсц. Уваходзячы у пленяду такіх славянскіх архітэктурных і культурных скарбау, як Прага, Кракау, Варшава, Пецярбург, Масква і Кіеу (але ніколі у пераліку Рыга, Талін, Вільнюс) ен на працягу многіх стагодзяу быу расчыненымі дзвярыма усходняга славянства у еурапейскую цывілізацыю. Дастаткова успомніць кнігі Францішка Скарыны, прызначаныя для задавальнення дудухоунага попыту усходніх славян і старэйшы універсітэт (першы на тэрыторыі СССР, Віленскі), абсалютную большасць студэнтау і выкладчыкау якога складалі выхадцы з беларускіх зямель (гл. Л.Дробау "Беларускі жывапіс у 16-19 стагоддзях").

Такім чынам, рашэнне, прынятае 50 гадоу назад у нетрах гітлерауской і сталінскай адміністрацыі прывяло да адной з самых страшных культурна-эканамічных і палітычных катастроф не толькі у гісторыі беларускага народа і суседніх - польскага, рускага і украінскага, але і для славянскага свету.

3. ЭКАЛОГІЯ І ЭКАНОМІКА

Каланіяльнае панаванне цэнтральных міністэрствау і ведамствау характарызуецца імкненнем кампенсаваць нізкую эффектыунасць эканамічнай дзейнасці за кошт драпежнай эксплуатацыі працоуных і прыродных рэсурсау Беларусі. На пажыву і знішчэнне ваенна-прамыслова-аграрнаму Молаху бясплатна аддадзены здароуе мужчын, жанчын і дзяцей, зямля, паветра і воды выкарыстоуваемые для асаджэння і пераносу бясконцага патоку агрэсіуных хімічных і радыеактыуных рэчывау.

Беларускі народ-працаунік, загнаны у шкодную вытворчасць у цэхах і на фермах звыш усялякай меры аплочвае сваім здароуем і здароуем сваіх дзяцей ствараемыя матэрыяльныя каштоунасці, большая частка якіх прысвойваецца цэнтральным урадам.

Аднак ва умовах таталітарнага рэжыму у рамках унітарнага "саюза", як сведчыць наш больш,чым на паустагоддзе эксперымент немагчыма абараніць жыцце і здароуе народа, стаушага заложнікам эканамічнага звышэгаізма цэнтральных міністэрствау. Больш таго, манаполія на сродкі інфармацыі у суладдзі са шматгадовай палітыкай сакрэтнасці, а таксама не якасны, а часцяком і не аб'ектыуны характар навукова-медыцынскай, экалагічнай экспертыз, прывялі да такога становішча, калі разбурэнне прыроды і пагібель этнаса не суправаджаюцца нават пратэстам. Беларускі народ пераступіу грань эка-

лагічнага крызісу не маючы магчымасці абараніць сябе.

Чарнобыльская катастрофа і 5-гадовая яе ліквідацыя яшчэ раз высвяцілі трагічную для усіх нас гатоўнасць правячай эліты не толькі ігнараваць эканамічныя інтарэсы народа, але і прынясці яго у ахвяру. Не магчыма нават уявіць, каб урад незалежнай Беларусі замарозіу на 5 гадоу вырашэнне пытанняу па выратаванню свайго народа. Рэакцыя грамадскасці і урада свабоднай дзяржавы была б неадкладнай. Расплачвацца за нанесеныя Беларусі страты у поунай меры давялося б вінаватым у злачынстве, што адпавядае практыцы міжнародных пагадненняу. Аднак "Федэрацыя" зрабіла іначай. Дзеянні урада СССР, вызначаліся не клопатам пра народ Беларусі трапіушы у бяду, а "дзяржаунымі" палітычнымі і эканамічнымі інтарэсамі цэнтра. Традыцыйная для Масквы "фігура умаучання", заснаваная на сакрэтнасці і дэзінфармацыі стварыла ілюзію, што ей удасца схаваць злачынны і глыбока амаральны характар палітыкі у адносінах да "братняй" рэспублікі і яе народу. Першым і галоуным клопатам Цэнтра пасля катастрофы была абарона свайго палітычнага, эканамічнага і фізічнага дабрабыту. Гэта выявілася у імкненні захаваць марку тэхнічна развітай ядзерна-касмічнай дзяржавы і урэзаць да мінімума (у дзесяткі разоу) расходы на ліквідацыю наступстваў катастрофы. Улічваючы сталінска-брэжнеускія маральна-этычныя традыцыі цэнтральнай наменклатуры наш рэальны "суверэнітэт" нікольki не даводзіцца сумнявацца, што у выпадку руху на Маскву радыеактыуных хмар Беларусі давялося б выпіць поунасцю (падрыхтаваную ей на выпадак любога ядзернага канфлікта альбо катастрофы у Заходнім рэгіене) смяртэльную чарку асаджаемых, з дапамогай "градаметау", радыеактыуных дажджоу.

Толькі ва умовах поунага дзяржаунага суверэнітэта і шматпартыйнайнасці, беларускі народ - адзіны законны гаспадар сваей зямлі і вынікау працы, зможа спыніць варварскае разбурэнне прыроднага асяроддзя і здароуя людзей.

4. ВАЕННЫ БУФЕР І РАКЕТНА-ЯДЗЕРНЫ ШЧЫТ

Канцэнтрацыя на тэрыторыі Беларусі вялізнай арміі і большай часткі ракетных установак уяуляе для беларускага народа крыніцу небывалай пагрозы і імгненнай пагібелі. У выніку любых буйных ваенных дзеянняу СССР беларуская зямля падпадае пад масіраваны ракетна-ядзерны напад з боку супрацiуніка. Прызначэнне Беларусі у канфлікце заключаецца у стрымліванні руху супраціуніка на Маскву, што ва умовах сучаснай ваеннай тэхнікі і насычэнні ею тэрыторыі рэспублікі прывядзе да поунай пагібелі беларускага народа.

Такая роля адведзена "суверэннай" Беларусі у рамках сучаснай ваеннай дактрыны ва умовых "абноуленай федэрацыі". Няма падстау спадзявацца, што у рамках гэтай федэрацыі беларускі народ зможа праводзіць незалежную палітыку, адпавядаючую яго эканамічным, ваенным і дыпламатычным інтарэсам. Няма у нас і гарантыі, што беларусы у рамках федэратыунай пабудовы змогуць пераадоляць глыбокі духоуны крызіс, разбурэнне нацыянальнай культуры, ліквідацыю роднай мовы. Вырашэнне гэтых задач патрабуе пераарыентацыі духоуных, палітычных, матэрыяльных і людскіх рэсурсау Беларусі. Толькі незалежная і суверэнная Беларусь у саюзе з брацкімі дзяржавамі: Расіяй, Украінай, Польшчу і іншымі можа заняць вартае мейсца у Еуропе і у свеце.

Гісторыя дае нам апошні шанец, але яна не адводзіць нам больш часу для новых "доследау", пакольki эксперымент з "абноуленай федэрацыяй" можа стаць для нашага народа апошнім.

НЯДЗЕЛЬНАЯ ШКОЛА.

ДРУГІ НАВУЧАЛЬНЫ ГОД.

8 верасня пачынаецца другі навучальны год у беларускай нядзельнай школе горада Прыазерска Джэзказганскай вобласці Казахстана.

З чым мы падыходзім да пачатку вучобы? Летась у школе займалася 15 вучняу. Селета чакаецца трохі болей. Летась былі дзве групы, зараз будзе тры. Летась было два выкладчыкі, зараз есць чатыры. Летась пачыналі без падручнікау, а селета маем практычна усе. Летась быу пошук,эксперымент, а цяпер будзе нялегкая праца. Летась былі праблемы, будуць і селета. Тым не менш, праца прадаужаецца. Мы зробім усе магчымае, каб тыя тры гадзіны беларускасці штотыднева набліжалі нашых дзяцей да Радзімы. Будучыня Беларусі у гэтым пакаленні.

Рада ТБМ .

ХРОНІКА ПЕРАВАРОТА.

(прыватныя рысы)

Шаноуныя чытачы. 8-мы нумар "РОКАШа" быу амаль падрыхтаваны да 19 жніуня. У святле адбыушыхся падзей наш матэрыял становіцца некалькі неактуальным, але рэдакцыі не сорамна за яго.

19 жніуня раніцай радые і тэлебачанне паведамілі пра пераварот.

19 жніуня пад вечар па лініі ваенна-палітычнага аддзела паступіла каманда на правядзенне мітынгау у падтрымку ДКНС і загад зняць партрэты Гарбачова.

Частка была пастроена на пляцы. Была даведзена інфармацыя да афіцэрау і салдат. Мітынг праводзіць не сталі. Партрэтау не знялі. Выконваючы абавязкі камандзіра часткі далажыу "наверх": "Мітынг праведзены, выступаючых не было".

20 жніуня на стол начальніка ваенна-палітычнага аддзела злучэння лягла падборка матэрыялау на рэдакцыю "РОКАШа"(7-мы нумар, выразкі з ЛіМа, "Нашага слова" з выступленнямі Станіслава Судніка, Ігара Супаненкі і інфармацыяй аб дзейнасці Прыазерскай гарадской рады ТБМ). Матэрыял быу падабраны з веданнем справы і беларускага друку. Рабіу свой братка-беларус, паш дамарошчаны юда. Імя яго мы спадзяемся неузабаве назваць.

Але падзеі павярнуліся не так,як чакалася. Тым не менш:

23 жніуня Станіслау Суднік быу выклікаины да камандавання злучэння, дзе супроць яго персанальна і рэдакцыі "РОКАШа", а разам і суполкі ТБМ былі высунуты наступныя абвінавачванні:

- у нацыяналізме;
- у тым што суполка ТБМ не зарэгістравана;
- у тым што "РОКАШ" не зарэгістрыраваны;
- у выкарыстанні дзяржаунай друкарскай тэхнікі;
- у выступленнях супроць саюзнай дамовы;
- у выступленні за Беларускае войска;
- у парушэнні Канстытуцыі СССР;
- у парушэнні правоу беларусау, якое выліваецца у прымус да вывучэння роднай мовы.

У выніку доугай і памяркоунай гутаркі Станіслау Суднік прызнау правамоцнымі прэтэнзіі у тым, што суполка ТБМ не зарэгістравана і у тым, што скарыстау службовый стан для беларускіх грамадскіх інтарэсау. Было паабяцана зарэгістравацца.

27 жніуня. Станіслава Судніка выклікау камандзір часткі і спасылаючыся на Указ Прэзідэнта СССР аб дэпартызацыі Узброеных Сілау забараніу выданне "РОКАШа" на тэрыторыі часткі на той падставе, што ен выражае інтарэсы БНФ, які фактычна з'яуляецца палітычным аб'яднаннем.
Пры гэтым быу атрыманы дазвол давыдаць 8-мы нумар.

Таму, паважаныя сябры, калі рэгулярнасць выдання "РОКАШа" будзе часова парушана, просім вас запісаць гэта на кошт дэмакратычных перамен ва Узброеных Сілах.

Рэдакцыя

ВЫНЯТКА З РАСЕЙСКА-БЕЛАРУСКАГА ВАЙСКОВАГА СЛОУНІКА УКЛАДАННЯ СЯРЖУКА ЧЫСЛАВА

Каманды Шыхтовага Статуту (Строевого Устава):
"ВОЛЬНО" - "ВОЛЬНА"
"ВПЕРЕД" - "РЭЙ", або "НАПЕРАД"
"В РУЖЬЕ" - "ЗБРОЙСЯ"
"К ОРУЖИЮ" - "ДА ЗБРОІ"
"кру-ГОМ" - "нау-КОЛ"
"ПРЯМО" - "НАУПРОСТ"
"полоборота нале-ВО" - "левы СКОС"
"полоборота напра-ВО" - "правы СКОС"
"ПОЛШАГА" - "ПАУСКРОЧ"
"СМИРНО, равнение на-ЛЕВО" - "налева ЗВАЖАЙ"
"СМИРНО, равнение на СРЕДИНУ" - "на цэнтр ЗВАЖАЙ"
"СМИРНО, равнение на-ПРАВО" - "направа ЗВАЖАЙ"
"СМИРНО" - "ЗВАЖАЙ"
"СТРОЙСЯ" - "ЗБОРКА"
"СТАНОВИСЬ" - "СТАВАЙ"
"РАВНЯЙСЬ" - "РАУНУЙ"
"РАЗОЙДИСЬ" - "РОСКІД"
"напра-ВО" - "права ФРОНТ"
"нале-ВО" - "лева ФРОНТ"
"на ре-МЕНЬ" - "зброю на ПАС"
"ШИРЕ ШАГ" - "ШЫРЭЙ КРОК"
"шагом МАРШ" - "крокам РУШ"
"ЗАРЯЖАЙ" - "НАБІВАЙ"
"ПРОДОЛЖАТЬ ОГОНЬ" - "ТРЫМАЦЬ АГОНЬ"
"разом-КНИСЬ" - "разлу-ЧЫСЯ"
"сом-КНИСЬ" - "злу-ЧЫСЯ"
предварительная команда - падрыхтоучая каманда
исполнительная команда - выканаучая каманда

(Працяг будзе)

Шрыфт тэхнічны. Нумар падрыхтавалі: Станіслау Суднік, Ігар Супаненка, Сяргей Пахучы, Віктар Грамадка, Аляксей Мазурау, Андрэй Аучыннікау.
Рэдакцыя дазваляе перадрук сваіх матэрыялау любому выданню.